

# Tänasida toimetusi ära viska homse varna

## Väino Sinisalu – Eesti Arst

Selle „Kalevipojas“ toodud õpetuse järgi oleme aastasadu elanud. Demograafilised suundumused viitavad Eestis selgelt sellele, et praegusel kujul ei ole meie tervishoiu rahastamissüsteem enam jätkusuutlik. On ülim aeg otsustada, kuidas seda on võimalik muutuvate tingimuste suhtes kohandada.

Iga riigi peamiseks varaks on seal elavad inimesed. Juba 2009. aastal osutas sotsiaalteadlane Marju Lauristin Eesti inimarengu aruannet tutvustades sellele, et meie rahva halb tervis saab olema meie arengu pidur (1). Eelmise aasta lõpul valminud Arengufondi analüüs näitas, et järgmise 20 aasta jooksul väheneb Eesti rahva arv 10% ehk 120 000 inimese võrra aastas. Koos sündimuse vähenemisega kasvab vanemaalaste osakaal rahvastikus. Prognooside kohaselt väheneb järgmise 25 aasta jooksul alla 10aastaste laste arv 30% võrra, parimas töövõimelises eas (30–40aastaste) inimeste arv kahaneb 30% võrra, kasvab aga 20% võrra 70aastaste ja kahekordistub 80aastaste ja vanemate inimeste arv. Väheneb ravikindlustusse panustajate ja kasvab teenust tarvivate inimeste arv. Prognooside kohaselt on 2040. aastal tervishoiusüsteemi kasutuses ligi 25% vähem võimalusi kui praegu (2).

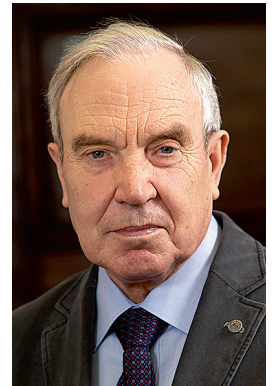
Milline on meie tervishoiusüsteemi tervis praegu, näitas Tervis Arengu Instituudi 2015. aasta oktoobris valminud analüüs (3). Kulutused tervishoiule sisemajanduse koguproduktist moodustasid 2014. aastal 6,2%. See näitaja on viimastel aastatel küll kasvanud, kuid ei ole jõudnud masueelse (2009. a) tasemeni – 6,6%-ni. Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) riikide hulgas oleme selle näitaja järgi ühed viimastest. Pidevalt on kasvanud inimeste omaosalus tervishoiukulude katmisel ja see on jõudnud Maailma Terviseorganisatsiooni seatud kriitilise piirini – 25%-ni. Tervishoiukulud ühe inimese kohta olid 2014. aastal Eestis 943 eurot, iga inimene ise panustas sinna 225 eurot.

Lisaks rahanappusele kimbutab meie tervishoiusüsteemi ka inimeste nappus. Meil on 1000 inimese kohta 3,3 arsti, see on OECD riikide keskmise näitaja tasemel, kuid oluliselt väiksem on see näitaja Soomes, kus Eesti arstid on teretulnud. Eestist on alates 2000. aastast välismaale tööle rännanud 22% arstidest – 1240 arsti ja 872 öde. Kehtib turumajandus ja töäjõu vaba liikumine ning välismaine nõudlus tingib, et meie tervishoiutöötajate palgatase keskmise palgaga võrreldes oleks sama proportsioonis kui näiteks Soomes. Meie personal meditsiinis on ka suhteliselt eakas – 44% arstidest on vanemad kui 55 aastat. Siiski hindavad ka välismaised eksperdid, et meie arstiabi on maailmas arvestataval tasemel ja tervishoiusüsteem kulutõhus.

Kõik olekski justkui hästi aga 2016. aasta esimesel poolaastal tuli üllatus. Poole aastaga kulus tervishoiusüsteemis 33 miljonit eurot rohkem, kui eelarve ette nägi. Kulus rohkem nii ambulatoorsele kui ka päevaravile, ravimihüvitustele kui ka ajutise töövõimetuse hüvitistele. Esimesel poolaastal käis arsti juures iga teine Eesti inimene, eriarsti juurde tehti 2,1 miljonit visiiti, tehti 81 000 operatsiooni. Haiglates raviti 81 480 haiget enam kui oli kavandatud. Hüvitati kokku 3,2 miljonit töövõimetuspäeva (4).

Tegelikult ei juhtunud midagi erakordset. Lihtsalt tuli selgelt esile see, et haigekassa võimalused ei kata tegelikke vajadusi. Nii on olnud see ka mitmel eelneval aastal ja raviasutused on pidevalt teinud lepingumahtu ületavat tööd ja seda on tasustatud oluliselt madalamalt. Lühidalt – tervishoidu peab leidma rohkem raha. Kehtib neli paratamatust: vananev rahvastik vajab enam meditsiiniabi, arstiabi muutub tõhusamaks, aga ka kallimaks, avatud turumajandus survestab tõstma töötajate palka ning inimtöäjõu osakaal tervishoius on ja jääb suureks.

Haigekassa eelarve ülekulu – 33 miljonit eurot kavandatud 9 miljoni euro asemel –



Väino Sinisalu

tekitas valitsuses ärevust. Hakati otsima süüdlast ja mõistagi osutus selleks valitsuse silmis haigekassa juhatus ja nõukogu, kes olid kulutusi valesti planeerinud. Tegelikult polnudki neil eriti valikuvõimalusi, sest aastast kulutada oleva raha hulk oli ette antud ja tegelikele vajadustele see ei vastanud. Haigekassa nõukogu ja minister Jevgeni Ossinovski ettepanekul otsustati haigekassa eelarve miinuse vähendamiseks sel aastal haiglate nn ületöö ambulatoorse abi osas tasustada koefitsiendiga 0,5 ja statsionaarse ravi osas koefitsiendiga 0,2 ehk tasustatakse vaid viiendik varem kokkulepitud teenuse hinnast. Järgmiseks aastaks otsustati kaaluda töövõimetushüvitise väljamakstavale summale lae (kaks või kolm keskmist palka) kehtestamist, samuti üle vaadata kompenseeritavate ravimite nimekiri. Kokkuvõtlikult kaaluti, kuidas kulutusi koomale tõmmata, mitte seda, kas kulutused olid otstarbekohased ja kui see nii oli, siis otsida täiendava rahastamise võimalusi. Ometi on haigekassa kasutamata kasum 2016. aastal ligi 100 miljonit eurot, lisaks ligi 80 miljonit eurot kohustuslikke reserve. Avalikkusele kinnitati meedia vahendusel, et arstiabi kättesaadavus kavandatud meetmetega ei halvene. Minister J. Ossinovski siiski soostus, et haiglatele madalama hinnaga teenuse eest tasumine saab olla vaid lühiaegne.

Tervishoiutöötajatele meenutas kujunenud olukord majandussurutise perioodi, mille üleelamiseks tuli kulutusi märkimisväärselt kärpida. Praegune riigi majandusseis ei viita küll depressioonile. Jäi ka arusaamatuks, miks püütakse iga hinna eest kärpida kulutusi tervishoiu olukorras, kus ligi 180 000 inimest ootab pikas ravijärjekorras. Kõik märgid viitavad vajadusele leida tervishoiule lisaraha. Nii korraldasidki tervishoiutöötajate kutseorganisatsioonid 20. septembril kella 9.00 kuni 10.00 tööseisaku enamikus Eesti raviasutustes, et öelda kõigile Eesti inimestele, eelkõige aga valitsusele ja Riigikogule: tervishoid vajab lisaraha, et patsiendid saaksid vajalikku ravi. Seiskus plaaniline töö raviasutustes, töötasid kiirabi ja kõik erakorraliselt abi vajavad haiged said vajalikku ravi. Kokkulepitud kandsid plakateid „Tervis on kallis“,

„Ole terve“, „Enne haigestumist konsulteerige Rahandusministeeriumiga“. Kliinikumi töötajad panid haigla sissepääsu juurde kasti õuntega, et meenutada rahvatarkust: üks õun päevas hoiab arsti sinust eemale.

Peaminister Taavi Rõivas rõhutas oma vastuses tervishoiutöötajate avaldusele, et meie tervishoiusüsteem on efektiivne, tervikuna toimiv ja selle põhielement on sihtotstarbeline ravikindlustusmaks. Süsteemis olevat vahendite paremaks kasutamiseks veel ruumi, ja enne kui rääkida rahastamissüsteemi muutmise kohta, tuleb ära lahendada eelarve praegune puudujääk. Haigekassa eelarve on kogu aeg kasvanud ning 2017. ja 2018. aasta riigieelarves kavandatakse sotsiaalmaksu langetamine kokku 1% võrra kompenseeritakse haigekassale riigieelarvest. Tänu kavandatavale sotsiaalmaksu langetamisele tõstavad ettevõtjad töötajate palku ja sotsiaalmaksu laekumine hoopis kasvab. Peaminister märkis ka, et tervishoiutöötajate palgad on aasta-aastalt pidevalt kasvanud.

Suunised on antud. Haigekassa eelarve puudujääki saab sel aastal vähendada, kui ravida vähem haigeid ja saada selle eest väiksemat tasu. Haiged aga kuhugi ei kao ja ravijärjekorrad pikenevad veelgi. Ometigi ei arva ju keegi tõsiselt, et haigused tulevad sellest, arstid neid diagnoosivad.

Haigete ravimisel lähtume tõendus- ja põhjustest, teaduslikult põhjendatud teadmisest. On viimane aeg tõendus- ja põhjuste alustele seada ka meie tervishoiukorraldus ja süsteemi rahastamine. Ei saa toetuda vaid autoriteetide arvamustele. Eesti ravikindlustussüsteemi nurgakivi on solidaarsus ja see põhimõte peab jääma ka tulevikus kehtima. Ka on ametis olev tervishoiu- ja tööminister Jevgeni Ossinovski seisukohal, et praegune ravikindlustussüsteemi rahastamine vajab muutmist. Sellega ei saa aga enam viivitada.

## KIRJANDUS

1. Sinisalu V. Sotsiaalteadlane professor Marju Lauristin: rahva halb tervis on Eesti arengu pidur. Eesti Arst 2009;88:231-3.
2. Sinisalu V. Kuidas suudaks ravikindlustussüsteem tulla toime väheneva ja vananeva rahvastikuga Eestis? Eesti Arst 2016;95:254.
3. Eigo N, Liivalaid H. Eesti tervishoiu ressursid. Eesti Arst 2016;95:12-5.
4. Rudi H. Puust ja punaseks – kuhu haigekassa tegelikult miljonid kulutas. Postimees, 13. september 2016.